

Tartu Lastekunstkool
Põhiõppe õppekava
Lisa 6
Kunstiloo ainekava

1. Ainekava lühikirjeldus

Kunstilugu õpetatakse Tartu Lastekunstkooli põhiõppes iseseisva õppeainena 2.–5. kursuseni, mahus 1 tund nädalas. Õppeaasta jaguneb kaheks semestriks. Kunstiloo ainekava määrab kindlaks aine õpingute eesmärgid ja sisu. Ainekavas käsitletakse õppe eesmäärke, õppemahtu, aine õppesisu, hindamist ning ainega seotud õppematerjale ja –kirjandust. Ainekavas on eraldi välja toodud loovad ja arutelu soodustavad tegevused, mida õpetaja saab tundides kasutada, et saavutada õppe eesmärgid vaheldusrikkal moel. Ainekavaga on võimalik tutvuda kooli koduleheküljel.

2. Õppe eesmärgid ja õpitulemused

Kunstilugu annab üldised teadmised kunstiajaloo ürgajast tänapäevani ja õpetab õpilast paremini tundma ning tunnetama eripärasid kunstis. Oluline on, et õpilane harjub teadvustama ja kujundama oma isiklike eelistusi. Aines pannakse suurt rõhku aruteludele ja loovülesannetele, et toetada õpilaste oskust end visuaalkultuuri valdkonnas mitmekülgsest ning loovalt väljendada. Kunstiloo õpetajal on õpet planeerides ja läbi viies võimalik ise määrata tasakaal selle vahel kui põhjalikult ta käsitleb kunstiloo perioode ning kui palju tegeleb arutelude ja loovülesannetega. Nii on õppes soositud võimalus aine sisu edasi anda õpilastest lähtuvalt, arvestades konkreetse kursuse eripäraga (õpilaste arv, vanus, õpilaste eelistused). Esimestel kursustel on soovitatav valida kunstiajaloo omandamise toetamiseks rohkem loovaid harjutusi, mille käigus on õpilastel võimalik perioodist pärit tunnused näiteks läbi joonistada, etendada või tekstina kirja panna. Viimastel kursustel on suurem rõhk aruteludel, et õppijatel tekiks võimalus enda jaoks lahti mõtestada, mida antud periood, kunstnik või teos just tema jaoks isiklikult tähendab.

Õpitulemused on välja toodud alljärgnevalt iga kursuse kirjelduse juures.

3. Hindamine

Hindamise eesmärk on anda õpilasele motiveerivat tagasisidet, arendada eneseanalüüsi oskust ning toetada tema visuaalse väljendusviisi leidmist ja arendamist. Hindamise objekt on nii tööprotsess kui ka lõpptulemus. Õpilane võib aktiivselt osaleda hindamises nii oma arengu teadliku jälgimise (nt õpimapp, portfolio, teadmiste kontrolli test jms) kui ka oma valikute ja arvamuste põhjendamise kaudu. Hindamise kriteeriumeid tutvustab õpetaja kursuse alguses. Kasutatakse kujundavat mitteeristavat hindamist

II kursus

Õppe eesmärgid

Kunstilugu on aine, mille raames areneb õppija maailmavaade ning suuline väljendusoskus. Perioode käsitletakse eakohaste loovharjutuste ja –mängude abil, mille osakaal on II kursusel suurem.

Vaheldusrikkad tegevused julgustavad õpilasi mõtisklema ja arutlema kunsti tähenduse üle. Ainekava läbinud õpilane teadvustab oma kõnemaneeeri, sõnakasutust ning õpib kunstis toimuvat mõtestama ja kujundama isiklike eelistusi või eripärasid. II kursuse kunstilugu on mänguline ning pakub õpilastele ruumi ise avastamiseks ja uurimiseks.

Õpitulemused

II kursuse lõpuks õpilane:

- arutleb kunsti sündmuste ja probleemide üle, mida õpetaja on esitlenud läbi kunsti- ja visuaalkultuuri näidete ning analüüside;
- tutvub erinevate kunstiliikide ning nende arenguga;
- on tutvunud erinevate kunstiloo perioodidega ning oskab neid eristada.

Õppe sisu

Käsitletavat teemad

I poolaasta

Arutelud, mõtlemisülesanded ja loovülesanded. Mis üldse on kunst? Kes on kunstnik? Miks on kunst tähtis? Kellele on kunsti vaja? Ülesannete juures on oluline juhtida õpilasi ise mõtlema ning vastuseid leidma.

Tutvumine ürgajaga. Koopamaalingud, maagiline elutunnetus, kiviaja jagunemine, Willendorfi Veenus, pronksiaeg, kromlehh, menhir, dolmen, tarbekunst. Võimalus teema laiendamiseks: kaljujoonised, viikingid ja Põhjamaade mütoloogia.

Mesopotaamia ja Vana-Egiptuse kunst. Püramiidid, Egiptuse jumalad, vaaraod, orjandusliku ühiskonna kunst.

Kreeta-Mükeene kunst. Seinamaalingud, ehituskunst (Knossos, Phaistos, Hagia Triada), mütoloogia, keraamika.

Vana-Kreeka ja Vana-Rooma kunst. Mütoloogia, Rooma impeerium, arhitektuur, kunst kui poliitiline sõnum, keisrid, portreebüstid, skulptuur ja seinamaalid.

II poolaasta

Bütsantsi ning Vana-Vene kunst. Kahe riigi tihedad sidemed. Sakraalarhitektuur (freskod ja ikoonid, sibulkuplid, liseenid), Theophanes Kreeklane, Andrei Rubljov, mõjutused Eesti kunstile.

Varakristlik kunst. Ajalooline taust, ristiusk, basiilikad ja sisearhitektuur, seinamaalid, mosaiigid, merovingide kunst, keldid, viikingid, karolingide kunst, Aacheni lossikabel, rahvalooming ja käsitöö, raamatukunst.

Romaani stiil. Keskaeg, religioon, pühakud, reliikviad, märtrisurm, sakraalarhitektuur (ümarmkaar, portaal, piilar, vitraažid, laemaal ja freskotehnika, toomkirik), skulptuur.

Gooti stiil. Käsitöölised, ristiusk, sakraalarhitektuur (teravkaar, roosaken ja vitraažid) Reimsi katedraal, Sainte-Chapelle'i lossikabel, Notre-Dame'i Jumalaema katedraal Pariisis ning Doodžide palee Veneetsias.

III kursus

Õppe eesmärgid

III kursuse kunstiloos pannakse suuremat rõhku kunstiteoste analüüsile ja tõlgendamisele. Seda tehes julgustatakse õpilasi oma arvamust kujundama ja avaldama. Õppijat suunatakse pöörama tähelepanu detailidele ning selle abil vaatlusoskust arendama. III kursuse ajalooliste perioodide alateemade

käsitlemisel ja fookuse suunamisel teeb õpetaja valiku, arvestades konkreetse grupi omapäradega (eakohasus, keskendumisvõime, grupi suurus). Loovülesanded ja arutelud on põimitud tundidesse sel moel, et õpilased saaksid võimalikult palju kaasa mõelda ja isiklikku arvamust avaldada.

Õpitulemused

III kursuse lõpuks õpilane:

- võtab osa ühistest aruteludest ja loovharjutustest;
- analüüsib kunstiteoseid, luues enda tõlgendusi;
- loob seoseid kunstiloo erinevate perioode vahel.

Õppe sisu

Käsitletavat teemad

I poolaasta

Kunstiteose analüüs. Arutelud kunsti teemadel. Fookuses on maalikunst ja selle areng läbi sajandite (võtted, värvid, muutused, teemad). Maalikunsti arengud, ümberpööratud perspektiiv, tähendusperspektiiv. Kunstiteose analüüsi meetodite kasutamise harjutamine: võrdlus, mõttekaart, VTS(*visual thinking strategies*), ODIP(*observe, describe, interpret, prove*) jt.

Renessanss. Üldiseloostus. Itaalia: arhitektuur ja skulptuur, Filippo Brunelleschi, Leon Battista Alberti, Donatello, Andrea del Verrocchio, Firenze arhitektuur (palazzod, toomkirik, antiikkunsti taassünd, sambad) Maalikunst: perspektiiv, Masaccio, Fra Angelico, Andrea Mantegna, Sandro Botticelli, tahvelmaal ja portreemaal.

Kõrgrenessanss. Muutused arhitektuuris, monumendid ja kuplid, Michelangelo Buonarrotti ja Rooma Peetri kirik.

Maalikunst: Leonardo Da Vinci. Terviklik ja harmooniline kompositsioon, valgus ja vari, inimese sisemaailm. Lineaarperspektiiv ja perspektiivi õpe. Raffael, Michelangelo Buonarrotti Sixtuse kabel. Võimalusel Veneetsia koolkond (Giorgione, Tizian).

Renessanss põhja pool Alpe. Madalmaade maalikunst: Pieter Brueghel vanem (olustikumaal, lihtsad inimesed), Jan Van Eyck, Hieronymus Bosch.

Saksamaa: Albrecht Dürer (vase - ja puulõiked), graafika õitseng, vastuolude kujutamine, Hans Holbein ja tema portreede stiil, Matthias Grünewald (müstika, naturalism), Isenheimeri altar.

Prantsusmaa: arhitektuur, lossid (Louvre), maalikunst, François Clouet portreed.

Eesti renessansi esindaja Michel Sittow. Portreemaal. Gildid, tsunftid, kunstniku positsioon, öukonnakunst, Michel Sittowi tähtsus.

Barokk. Üldiseloostus. Arhitektuur - terviklikkus, väljakud, fassaadlikkus. Rooma arhitektuur, kirikud (siseruum, aknad, skulptuurid ja maalid), Rooma Peetri kirik. Francesco Borromini ja Gian Lorenzo Bernini (arhitekt ja skulptor). Näited Prantsusmaalt (Versailles loss, Louvre' idafassaad), Belvedere loss Viinis. Liikuv, muutuv, rahutu stiil. Maalikunst: Caravaggio Itaalias. Flandria: Peter Paul Rubens, kompositsiooni muutus, fantaasia, dünaamika. Anthonis van Dyck ja paraadportreed. Hispaania: Diego Velázquez (valgus ja õhk). Holland: olustik, portree, natüürmort, maastiku- ja meremaal. Frans Hals, Vermeer ja Rembrandt. Prantsusmaa: Claude Lorrain maastikumaal ja uus kompositsiooniskeem.

Rokokoo. Üldiseloostus. Arhitektuur ja sisekujundus. Ornament, detailid, taimemotiivid. Amalienburgi loss Münchenis. Skulptuur: vormide pehmenemine, Edmé Bouchardon, Clodion. Maalikunst: François Boucher, dekoratiivsus; Antoine Watteau, lõbusus ja elurõõm; Jean-Honoré Fragonard. Inglismaa: William Hogarth satiir, Žanr, stseen; Joshua Reynolds, visandlik ja varjundirohke maalilaad. Mood.

II poolaasta

Kunstiteose analüüs. Arutelud kunsti teemadel. Fookuses on maalikunst ja selle areng läbi sajandite (võtted, värvid, muutused, teemad). Maalikunsti arengud, ümberpööratud perspektiiv, tähendusperspektiiv. Kunstiteose analüüsi meetodite kasutamise harjutamine: võrdlus, mõttekaart,

VT*(visual thinking strategies)*, ODIP*(observe, describe, interpret, prove)* jt meetodid.

Klassitsism. Üldisloomustus. Antiikarhitektuuri mõjutused, sümmeetria, harmoonia, monumendid. Madeleine kirik ja Pantheon Pariisis, Brandenburgi väravad Berliinis, Helsingi Suurkirik ja väljak. Eesti näited: Tartu kesklinn enne II maailmasõda, Tartu Ülikool, Saue mõis.

Skulptuur: antiik eeskujud, Antonio Canova, Jean-Antoine Houdon, Bertel Thorvaldsen.

Maalikunst: idealiseerimine, lineaarsus. Jacques-Louis David, "Marat` tapmine". Jean Auguste Dominique Ingres.

Romantism. Üksikisiku sisetunde olulisus. Jean-Jacques Rousseau. Looduse ülistamine. Maalikunst. Inglismaa: William Turner akvarellid. Hispaania: Francisco de Goya pilkavad paraadportreed. Prantsusmaa: Eugène Delacroix ja värvide tähtsus.

Realism. Üldisloomustus. Maalikunst Prantsusmaal: uudne nägemine ja kujutamine. Théodore Rousseau. Barbizoni koolkond ja tõetruu maastikumaal. Jean-François Millet lihtrahva kujutamine, Gustave Courbet. Ilja Repin.

IV kursus

Õppe eesmärgid

IV kursuse kunstiloos suunatakse õpilasi võimalikult palju arutlema ning enda arvamust põhjendama. Õpetaja ja õpilased katsetavad arutlemist läbi loominguliste ülesannete nagu näiteks loovkirjutamine või kunstiteose analüüsimine. Õpilastele esitatakse käsitletavate teemade kohta küsimusi, kuid ärgitatakse õpilasi ka ise küsimusi püstitama. Arutlemisel katsetatakse argumentidega põhjendamist, mille keskmes kasutatakse suulisi/kirjalike/visuaalseid ideekavandeid, videode ja fotode analüüsi jne. IV kursuse kunstiloo käsitlemine algab varajasest modernistlikust kunstist ning jõuab välja postmodernismini. Õpilased käivad näitustel, kas galeriides ja muuseumides või külastavad virtuaalseid näitusi. IV kursuse kunstivooludest teeb õpetaja käsitlemisel isikliku valiku, milles otsustab kuhu fookuse suunab.

Õpitulemused

Õpilane:

- osaleb ühistes aruteludes ning kujundab enda arvamuse;
- teostab loovaid analüüsivaid ülesandeid, et õpitut paremini kinnistada;
- oskab luua ja näha seoseid erinevate teemade vahel.

Õppe sisu

Käsitletavat teemad

I poolaasta

Impressionism. Üldisloomustus. Uued süžeed. Skulptuur: Auguste Rodin. Maalikunst: Claude Monet, Pierre-Auguste Renoir, Edgar Degas, Camille Pissarro, Alfred Sisley. Eesti näide: Ants Laikmaa.

Postimpressionism. Vincent Van Gogh, Paul Gauguin, Paul Cezanne.

Neoimpressionism. Georges Seurat, Paul Signac, Paul Cezanne.

Sümbolism. Põhjamaades: Edvard Munch, Akseli Gallen-Kallela. Eestis: Kristjan Raud, Nikolai Triik, Oskar Kallis.

Juugend. William Morris. Ornament sisekujunduses ja arhitektuuris. Funktsionaalsus ja dekoratiivsus. Arhitektuur (sambad, võlvivid, taimemotiivid), Antoni Gaudi, La Sagrada Familia kirik. Arhitektuuri näited Pariisis. Maalikunst: Gustav Klimt. Tarbekunst.

Fovism. Henri Matisse, tunded ja värvid.

Ekspressionism. Kirschner ja "Die Brücke". "Der Blaue Reiter" ja Franz Marc, August Macke, Paul Klee.

Kubism. Pablo Picasso, Georges Braque.

Futurism. Giacomo Balla. Skulptuur, Umberto Boccioni.

Abstraktne kunst. Ekspressiivne Vassily Kandinsky. Geomeetiline Piet Mondrian ja Kazimir Malevitš.

Dadaism. Marcel Duchamp, Hans Arp, Kurt Schwitters.

II poolaasta

Kunsti piiride ja näituseformaatide katsetamine.

Sürrealistlik kunst. Metafüüsiline maal kui sürrealismi eelkäija. Salvador Dalí, Joan Miró, Giorgio de Chirico, Max Ernst.

Abstraktsus. Maal, vorm ja materjali vastupanu. Yves Klein, Constantin Brancusi, Richard Serra ja Henry Moore.

Liikumine maalikunstis ja joonistamises. Jackson Pollock, Jaanika Peerna - *action painting*.

1960date kunst. Maakunst ja keskkonnakunst. Robert Smithson, Richard Long, Walter de Maria, Betty Beaumont ja Christo. Hüperrealism, kontseptuaalne kunst, op- ja kineetiline kunst: Victor Vasarely, Jean Tinguely, Bernhard Luginbühl, Erik Alalooga. Kehakunst: hõimud, Orlan, Cecilia Paredes, Johannes Stötter.

Popkunst. Andy Warhol, Robert Rauschenberg, Roy Lichtenstein, Claes Oldenburg.

Ameerika uus kultuur. Basquiat, Keith Haring.

Postmodernistlik kunst 1970ndatest kuni külma sõja lõpuni 1990tel.

Performance ja elav skulptuur. Marina Abramovic, Ana Mendieta, Martha Rosler, Joseph Beuys, Rachel Whiteread, Gilbert ja George.

Kaasaegne skulptuur. Jeff Koons, Damien Hirst, Antony Gormley, Louise Bourgeois ja Takashi Murakami.

V kursus

Õppe eesmärgid

V kursusel on põhifookus kunsti üle arutlemisel. Eesmärgiks on julgustada õpilasi oma arvamust avaldama ning mõtteid põhjendama. Tundides luuakse teadlikult võimalusi ja ülesandeid, mille käigus saab õpilane kujundada arvamust ja käsitletavad teemad lahti mõtestada. Tundide ülesehitus põhineb enamasti vestlustel. Õppetegevuseks võib valikuliselt kasutada erinevaid ülesandeid, mis on antud klassikomplektile sobivad. Võimalusel käivad õpilased rohkem näitustel (ka virtuaalnäitused) ning analüüsivad nähtut tundides. V kursuse kandvateks teemadeks on 90ndad, nüüdiskunst ning õpilaste lõputöö, mida käsitletakse II poolaasta kunstiloo tundides põhjalikumalt. Õpetaja valib toodud teemadest need, mida soovib õpilastega käsitleda.

Õpitulemused

Õpilane:

- harjub kujundama enda arvamust käsitletavate teemade kohta;
- teostab teemade kohta loovülesandeid;
- mõtestab ja uurib oma lõputööks valitud teemat sügavuti.

Õppe sisu

Käsitletavad teemad

I poolaasta

90ndate kunst maailmas. Näiteks globaliseerumise ja identiteedi küsimused.

Videokunst. Nam June Paik, Christian Marclay, Bill Viola, Jaan Toomik, Ene-Liis Semper.

90ndate kunst Eestis. Nt võib käsitleda Kiwa, Marco Laimre, Laurentsius, Anu Pöder, Ene-Liis Semper, Jaan Toomik, Mare Tralla.

Eesti skulptuur. Tiiu Kirsipuu, Anu Pöder, Eike Eplik, Johnson ja Johnson.

Sotsiaalne kunst. Sotsiaalne kunst, kogukonna kaasamine ja aktivism. Tania Bruguera, South of Market Community Action Network [SOMCAN], Gorilla Girls, Pussy Riot, Pavlensky, Mare Tralla.

Hübriidkunst. Hübriidkunsti erinevad näited: internet, televisioon, valgus jne. Interneti kunst ja postinterneti kunst. Raivo Kelomees, Piibe Piirma, Dagmar Kase, Petra Cortright, Jon Rafman, Katja

Novitskova.

Heli ja valgus. Thomas Charvériat, Philip Vaughan, James Turrell ja Olafur Eliasson.

Hilisem sotsiaalkriitiline ja poliitiline kunst. Pavlensky, Banksy, Artyom Loskutov.

Kunst avalikus ruumis. Tants, teater, luule, graffiti, poster, installatsioonid jt.

Kunstimeediumide paljus. Maal, graafika, skulptuur, installatsioon, fotokunst, videokunst, tegevuskunst, interaktiivne meediakunst, helikunst, netikunst jt.

Teemade ja seisukohtade paljus 21. sajandi kunstis. Teadus, innovatsioon, ökoloogia, identiteet, soolisus, eetika jne.

II poolaasta

Süvendatud tegelemine õpilaste lõputöö teemadega. Lõputöö teemade kaardistamine (ajurünnak, probleemipuu). Lõputöö teemat toetav eneseanalüüs (Mis on olulised teemad minule? Miks need mulle mõjuvad?). Õpilaste valitud lõputöö teemade süvitsi käsitlemine kunstiloo tunnis. Näiteid kunstnikest ja teostest, mis on seotud õpilaste lõputöödega.

Kaasaegsete kunstnike tutvustamine. Tutvutakse nii eesti kui välismaiste, aktiivselt tegutsevate kaasaegsete kunstnikega.

Näitusekülastused. Õpilased külastavad läheduses olevaid näituseid, sobivad ka virtuaalnäitused, et vaadata ja käsitleda kunsti, mis on hetkel aktuaalne. Peale külastust tehakse kogemust analüüsivaid ülesandeid.

Rahvusvahelistumine kunstis. Rahvusvahelised nüüdiskunsti näitused, kunstnike rahvusvahelistumine (kunstnikud, kes teevad näituseid ja elavad mitmes eri riigis).

Uurimusliku kunsti võimalused: loovuurimus, kunstipõhine uurimus, kunstiteaduslik uurimus, linnauurimus.

Autoriõigus ja kunstniku vastutus. Mida tähendab autoriõigus kunstis? Mis hetkel on teos plagiaat?

Elukutse valikud. Kunstiga seotud erialad ja nende õppimisvõimalused Eesti koolides.

Näiteid loovatest ja arutelu toetavatest tegevustest

1. Mõne tuntud teose ainetel grupiga fotolavastuse teostamine.
2. Kunstiteoste analüüsimine erinevate meetoditega: arutlevad küsimused, mõttekaart, ajurünnak, teoste võrdlemine, loovkirjutamine, tujutahvli loomine jne.
3. Kunstioksjoni korraldamine tuntud kunstiteostega.
4. Õpilased panevad ennast kuraatori rolli ning planeerivad isikliku näituse ja põhjendavad oma valikuid.
5. Õpilased võrdlevad kahte teost eri alustel: koloriit, vorm, kontekst, sündmustik vms.
6. Õpilased valivad ühe teose ning kirjutavad selle põhjal loova jutu.
7. Esitluse tegemine kunstnikust, kunstiliigist, ajaloolisest perioodist või kunsti erialast.
8. Tutvustada õpilastele koolis küll õpetajana tuntud, kuid kunstnikuna tundmatut loojat. Kutsuda tundi õpetajaid oma loomingut tutvustama.
9. Õpilased joonistavad asju, mis käsitletud ajaloolisele ajastule iseloomulikud (atribuudid, tehnika jne).
10. Õpilased uurivad paaristööna, milliseid teemasid kunstniku looming puudutab ja pärast esitlevad.
11. Õpilased vaatavad kunstiteost mõnest kindlast ajaloolisest perioodist ning seejärel kavandavad sarnase töö, kus on kasutanud mõnda kaasaegset objekti.
12. Kokkuvõtva kollaaži loomine, kuhu on koondatud olulised märksõnad ja pildid, mis antud perioodiga seostuvad.
13. Kavanda riideese, mis on inspireeritud konkreetsest kunstnikust või kunstiperioodist.
14. Muuda tavaline foto konkreetse kunstivoolu teoseks (kas impressionistlikuks, kubistlikuks, abstraktseks või sürrealistlikuks jne).
15. Kokkuvõtvas tunnis valivad õpilased ühe käsitletud teostest, mis on kõige enam neile omane ning

kirjutavad analüüsi, sellest mil viisil nad ise ja kunstiteos võiksid olla seostuvad.

16. Õpilased kirjutavad ise avatud küsimusi, mida teose kohta võiks küsida ning küsivad neid üksteiselt.
17. Õpilased loovad visuaalse ajatelje käsitletud teemade põhjal (nt õppeaasta lõpus).
18. Õpilased külastavad näituseid. Ideid ülesanneteks näituse külastamisel, kus õpilased:
  - teevad paaristööna külastatud näitusele reklaamvideo, mis kutsuks inimesi seda vaatama;
  - koostavad külastatud näituse põhjal lühikese artikli piltidega;
  - teostavad näituse põhjal kunstiteose kavandi, mis veel oleks võinud seal näitusel olla ja põhjendavad;
  - kavandavad töö näituse teksti põhjal;
  - kirjutavad näitusel olles välja sõnumid, mida nende arvates kunstnikud oma töödes väljendavad.

Kasutatav õppekirjandus

Goldberg, R. Performance. Live art since the 60s. Thames & Hudson, 2004.

Gombrich, E. H. Kunsti lugu. Avita, 1997.

Gympel, J. Arhitektuuri ajalugu antiigist tänapäevani. Varrak 2006.

Helme, S. Kangilaski, J. Lühike Eesti kunsti lugu. Kunst, 1999.

Juske, A., Kangilaski, J., Helme, S. 20. sajandi kunst. Kunst, 1994.

Kangilaski, J. Üldine kunstiajalugu. Kunst, 1997.

Kunsta+ kaardid. 101 meetodi kaart. Tallinna Ülikooli kirjastus 2021.

Lynton, N. Moodsa kunsti lugu. Avita, 2001.

Piper, David. Kunstiajalugu. Varrak, 2006.

Ruhrberg, K., koostaja. Art of the 20th Century. Taschen, 2000.

Vaga, V. Üldine kunstiajalugu. Kunst, 1999.

<https://vtshome.org/> - VTS meetod kunstiteose analüüsiks